

Sabalma o *sabauma*, V. *balma*

SABANA, 'plana americana', del cast., que el rebé de *çavána* del taino d'Haití (DCEC/DECH, poc hi afegeix RLiR xxviii, 1964, 218).

Sabanasses, V. *sabata* *Sabar*, v., *sabat*, V. *saba*

SÀBAT, 'descans setmanal dels jueus', 'reunió de bruixes i bruixots', pres del ll. *sabbatum*, i aquest, de l'hebreu *šabbāth* 'descans hebraic', derivat de *šabath* 'reposar'. □ 1^a doc : StVicentF etc.

El mot ha estat sempre i pertot un cultisme (semicultisme quan hi havia jueus). Molts, sobretot dialectalment, li han donat l'accentuació vulgaritzada *sabát* (que jo i la majoria ja no hem sentit mai), però avui es rebutja motivadament com a incorrecta. El seu caràcter molt minoritari, des d'antic, està comprovat pel cognom *Sàbat* tan estès, sobretot en el Princ. Car des d'antic fou usat (i no solament per hebreus) com a nom propi d'animal: «parilio uno de boves, id est *sabadono* et bragado» a 1047 (*Cart* de St. Cugat II, p. 258)

DERIV 1 CPT Per a *dissabte*, veg. *dia Sabàtic Sabatí Sabatina Sabatisme Sabatitzar*

SABATA, del mateix origen incert que l'oc. *sabata*, cast. *zapato*, port. *sapato* 'sabata', fr. *savate*, it. *ciabatta* 'sabatot', basc *zapatu* i àr vulgar *sabbāt* 'sabata'; un mot semblant existeix en llengües eslaves del Nord (*čobot*), en turco-tàrtar septentrional (*čabata*), i alguna forma semblant s'ha emprat en persa, però no és pas segur que hi hagi relació etimològica entre aquests mots orientals i els de les llengües d'Occident; si hi hagué propagació de les unes a les altres, no consta des d'on partí; la documentació més antiga que s'ha trobat fins ara prové de l'Espanya cristiana i de la part musulmana d'aquesta península; en definitiva no manca alguna etimologia versemblant, però no n'hi ha cap enlloc que s'imposi per raons lingüístiques: en tot cas és segur que el mot no ve de l'àrab i probable que sigui originari d'Occident. □ 1ª doc : 1268, però de *sabater* hi ha moltes dades catalanes des de 1044.

Sabates apareix passim en comptes de la casa reial catalana, de 1268, p. p. Serra Vilaró (BCEC 1908, 174); «de *sabates*, per lbr. de diners ---», doc. ross. de 1295 (amb moltes dades del S XIV, en *InvLC*), i és freqüent en diverses fonts literàries del darrer quart del segle

«Lo rey --- En Pere --- no poc molt dormir, que ell sentí les guaytes qui l despertaren altra vegada; e ell, irat e plen de mal talent, levà s ab una cota de burell vestit, ab les *sabates* menys de calsses als peus, e ab la massa lexà s anar a les guaytes, e totes fugiren-li ---», Desclot (§ 135, *NCl* iv, 91.1) En Llull és freqüent «Creades ha Déus ales als aucells per so que pusquen

volar, --- e a bèsties ha creades ungles per so que sien lurs *sabates*, e als arbres ha creades fulles per ---» (*Doctr Pu* xiv, iiii, § 13, Gili, p. 9); «--- anaren --tro que sdevengueren en una ciutat; al entrant de la ciutat, En Dria-hom se calçà calces vermelles que aportave, e calçà s unes *sabates* pintades, les quals se trigà a calçar longament per ço car eren stretes» (*Merveilles*, *NCl* iii, 10.1), «lo cambiador --- dix que no ls daria a dinar ni nulla cosa del seu; e levà s de la taula en què sehia, e anà a un *çabater*, que li calçàs unes *çabates*» (*Blanq* i, 102.20) I en les *VidesR*: «Eu no só digne de desligar les coreges de les *sabates* sues»; «un home cosin *sabates* velles» (126r2, 99r2, trad. *calceamentum* 266.23).

De la *Crònica* del Cerimoniós (133.37), V. la cita a *ROST*. «Altres trametien letres per bèsties, que puys feyen a ells fugir --- altres, entre dues soles de *sabates* --- altres per colom ---», Eiximenis (*Regiment*, § 318) Útil per a distinció de menes és el passatge d'OPou: «borzeguí ---; *sabata* calceus; *sabata de feltre*: sculponea; escarpí: calceolus; ---» (*ThPu*, 306)

En sentit cronològic importa que a la fi del S. XII el nostre Guillem de Berguedà anomeni un seu joglar «mon *Sabata*», per bé que si s'ha d'identificar amb el trobador Arnau *Sabata* (com suggereix Nicolau d'Olwer, *Passatges de la N Hist*, 20.21) no estem segurs que el mot i la cosa eren corrents entre nosaltres des de c. l'any 1000, gràcies a les freqüents mencions de *sabater*, sigui com a explícit nom d'ofici, sigui fixat com a nom propi de persona Un doc de Berenguer el Vell dóna l'afrontació de la «mansione Seniofredi *çabata ru*» en l'any 1044, en un altre de la catedral de Bna és testimoni «Gislibertus *çabataru*» (Bast.-Bass., 326) En el Ross esmenten un *Stephanus Çabater* el 1154 de nou (aquest cop escrit *Sabater*) l'any 1164 (*InvLC*). «que tot mercer, e tot *sabater* e tot *pelegr*» a Perpinyà el 1289 (RLR iv, 510) D'altra banda *sabater* en Llull ja l'hem vist en *Blanq*. i de nou *Merav* iv, 220, i *Doctr Pu*, 160

En zona nostra mossàrab apareix excepcionalment alguna forma amb -p- Car el ms coetani dels *CostTort* (a. 1272) porta «carnicers, pescadors, muntaners, fusters, ferrés, pellicers, *çapatés* ne altres menestrals ne corredors» (f° 50v4), encara que l'ed. Oliver hi vagi llegir *çabaters* (II, iv, § 7, p. 67). Però fou excepcional, segons veiem en altres enumeracions semblants: «dra pers, *çabaters*, pellicers, ferrers, carnicers», «era un *sabater* qui tots jorns considerave en una vilania que li ac feta un pallicer qui era son vehí», Llull (*Blanq* II, 117.2; *Merav* iv, 173); «dels mesters de *sabaters*, de sahonadors e de blanquers» doc. ross. de 1392, que en deu traduir un de llatí «ministerium *sabateriorum* et sahonatoriorum» (*InvLC* s. v. *saó*).

Sobre usos translàtics poc es pot afegir al que ja donen els diccs Els pescadors de StPolM anomenaven *sabates* uns ferros que lligaven al gall o a la tenda per afegir-los pes (1930) En el P. Val té algun ús topogràfic, en particular per anomenar els reclaus o prolongats sortints que fa un terme municipal dins el